

מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ו, 2016
מספר השאלון: 221,022116

היסטוריה

(לימודי חובה – חלק ב)

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
עליך לענות על ארבע שאלות – שאלה אחת מכל פרק.
מבין השאלות שבחרת לענות עליהן, לפחות שתי שאלות חייבות לכלול קטע מקור.
פרק ראשון	–	(25×1)	–	25 נקודות
פרק שני	–	(25×1)	–	25 נקודות
פרק שלישי	–	(25×1)	–	25 נקודות
פרק רביעי	–	(25×1)	–	25 נקודות
סה"כ	–			100 נקודות
- ג. שיים לב: תלמידים שאושר להם מבחן מותאם יענו על שלוש שאלות – כל שאלה מפרק אחר.
אין חובה לבחור בשאלה שיש בה מקור.
- ד. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ה. המלצה לחלוקת זמן: כ-25 דקות לכל שאלה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

בשאלון זה ארבעה פרקים. עליך לענות על ארבע שאלות – שאלה אחת מכל פרק. מבין השאלות שבחרת, לפחות שתי שאלות חייבות לכלול קטע מקור.

נושא א – טוטלטריות, נאציזם, אנטישמיות, מלחמת העולם השנייה והשואה

פרק ראשון (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-3.

1. מקור – המעבר מדמוקרטיה למשטר נאצי

א. על פי הקטע שלפניך, הסבר את הגורמים שסייעו להיטלר לעלות לשלטון. (13 נקודות)

כוח המשיכה ההולך וגובר של היטלר שהציב חלופה לדמוקרטיה של ויימאר, נבע במידה רבה מן העוצמה שבמתקפתו חסרת הפשרות על מערכת פוליטית כושלת, המאבדת בהתמדה את תמיכת ההמונים. עיקרי האידאולוגיה של היטלר שובצו בנאומיו הנמלצים הוויי השנאה נגד ה"מערכת" של ויימאר, וכן בחזון של תחייה לאומית שתתרחש ברגע שייכחדו ה"פושעים" – האשמים במפלה ובמהפכה שהביאו אסון על גרמניה. היטלר היה דמוגוג מוכשר בשל יכולתו לומר את הדברים שההמונים המנוכרים ביקשו לשמוע, יכולתו לדבר בשפתם, לנצל את הייאוש שלהם ולעורר בהם תקווה לתחייה פלאית של האומה. היטלר, יותר מכל אדם אחר, היטיב לתת ביטוי לשנאות, לטינות, לתקוות ולציפיות של העם. בנאומיו הוא היה בוטה, נלהב, עז ביטוי ומושך יותר מכל האחרים. הוא היה לפה להמונים הלאומניים בשעה מכרעת של משבר לאומי מקיף.

(מעובד על פי א' קרשו, היטלר נמסיע: 1936-1945,

עם עובד, 2005, עמ' 36)

ב. הצג שני צעדים שנקט היטלר בשנתיים הראשונות לאחר עלייתו לשלטון, והסבר כיצד

כל אחד מן הצעדים האלה סייע בבניית המשטר הנאצי. (12 נקודות)

2. האידיאולוגיה הנאצית ויישומה בגרמניה

א. הסבר את עקרון "מרחב המחיה" ואת עקרון תורת הגזע של האידיאולוגיה הנאצית.

(13 נקודות)

ב. הצג את חוקי נירנברג, והסבר מדוע אפשר לראות בהם צעד אנטי דמוקרטי מובהק.

(12 נקודות)

3. החיים בגטאות

א. הסבר מדוע החליטו הנאצים להקים יודנראטים, והצג שתי דרכים שבהן פעלו היודנראטים

בגטאות, עד ביצוע "הפתרון הסופי". (13 נקודות)

ב. הצג שתי פעולות של תנועות הנוער בגטו עד ביצוע "הפתרון הסופי", והסבר כיצד סייעו

תנועות הנוער לחברים בהן להתמודד עם החיים בגטו. (12 נקודות)

פרק שני (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-6.

4. מקור – יחס האוכלוסייה בארצות הכיבוש הנאצי אל היהודים**א.** לפניך קטע המתאר את קורותיהם של בני משפחת קלוניצקי, בגליציה המזרחית לאחר

הכיבוש הנאצי.

ביולי 1943 נמלטו אריה ומלווינה קלוניצקי לכפרים כדי להציל את עצמם ואת התינוק שלהם, אדם. אריה קלוניצקי כתב ביומנו: "מסוף חודש יוני 1943 התחילה אצלנו תקופה חדשה. אסור עכשו ליהודי להימצא בחיים... לולא שנת התושבים המקומיים כלפינו אפשר היה עוד להסתתר. אבל ככה – קשה. כל רועה, כל ילד נוצרי שרואה יהודי מוסר תכף לרשות. יש נוצרים שמסתירים אצלם יהודים בעד כסף מלא ובעצמם גוזלים את רכושם ומוסרים אותם לידי הרשות. יש נוצרים מקומיים שהצטיינו בגילוי מקומות מסתור של יהודים". משפחת קלוניצקי ניסתה כמה מקומות מחבוא אבל בכל פעם גזלו מהמשפחה את כספה ואת רכושה. העוזרת שלהם לשעבר, פרנקה, הייתה מוכנה לעזור להציל את בנם בשעה שהם הסתתרו בשדות הסמוכים. קלוניצקי כתב: "פרנקה באמת מסורה לנו ורוצה לעזור לנו, אבל מפחדת מאוד. ישנן מודעות שבעד הסתרת יהודים מקבלים עונש מוות. מסיבה זו אנחנו נמצאים בשדה ולא בביתה [של פרנקה]. מסרנו לפרנקה את כל הכסף שלנו. אם נסדר את הילד נוכל לחיות כאן איזה זמן (עד שייוודע הדבר בכפר)". הילד, אדם, נאסף לבסוף בידי נזירות. קלוניצקי כתב: "כה שמחנו שעלה בידינו לסדר את ילדנו בתנאים כל כך טובים. לא הצטערתי שינצרו אותנו". לפי עדות אחיה של פרנקה, רצחו הגרמנים את אריה ומלווינה ביער בינואר 1944. בנם אדם הוטבל בשם טאראס ועקבותיו נעלמו.

(מעובד על פי ש' פרידלנדר, **שנות ההשמדה, 1939-1945 גרמניה הנאצית והיהודית**, עם עובד, 2009, עמ' 506-507)

אילו מדפוסי הפעולה של האוכלוסייה המקומית כלפי היהודים בארצות שכבשו הנאצים,

באים לידי ביטוי בקטע? הסבר את המניעים ל**כל אחת** מדפוסי הפעולה האלה, על פי

הקטע. (15 נקודות)

ב. הצג את הקריטריונים להענקת התואר "חסיד אומות העולם", ותאר את הניסיון של **אחת**

מחסידי אומות העולם להציל יהודים. (10 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

5. דרכי הלחימה של היהודים

- א.** מארגני המרד בגטאות התלבטו אם לצאת למרד בלי תמיכה מלאה של תושבי הגטו. הסבר את השיקולים שהשפיעו על התלבטות זו. הצג התלבטות אחת נוספת של מארגני המרד בגטאות. (13 נקודות)
- ב.** הסבר שתי סיבות להצטרפות של לוחמים יהודים לצבאות של בעלות הברית במלחמת העולם השנייה, והבא דוגמה ללוחם יהודי אחד בצבאות בעלות הברית. בתשובתך כתוב את שם הלוחם, שם הצבא שאליו הצטרף, ותאר את פועלו של הלוחם. (12 נקודות)

6. "הפתרון הסופי" (יוני 1941 עד סוף המלחמה)

- א.** הסבר מה היו הנסיבות במלחמת העולם השנייה שהובילו לתחילת ההרג ההמוני של היהודים בקיץ 1941. (12 נקודות)
- ב.** הסבר מדוע היהודים בגטאות התקשו להבין שמטרת הנאצים היא להשמיד את העם היהודי. (13 נקודות)

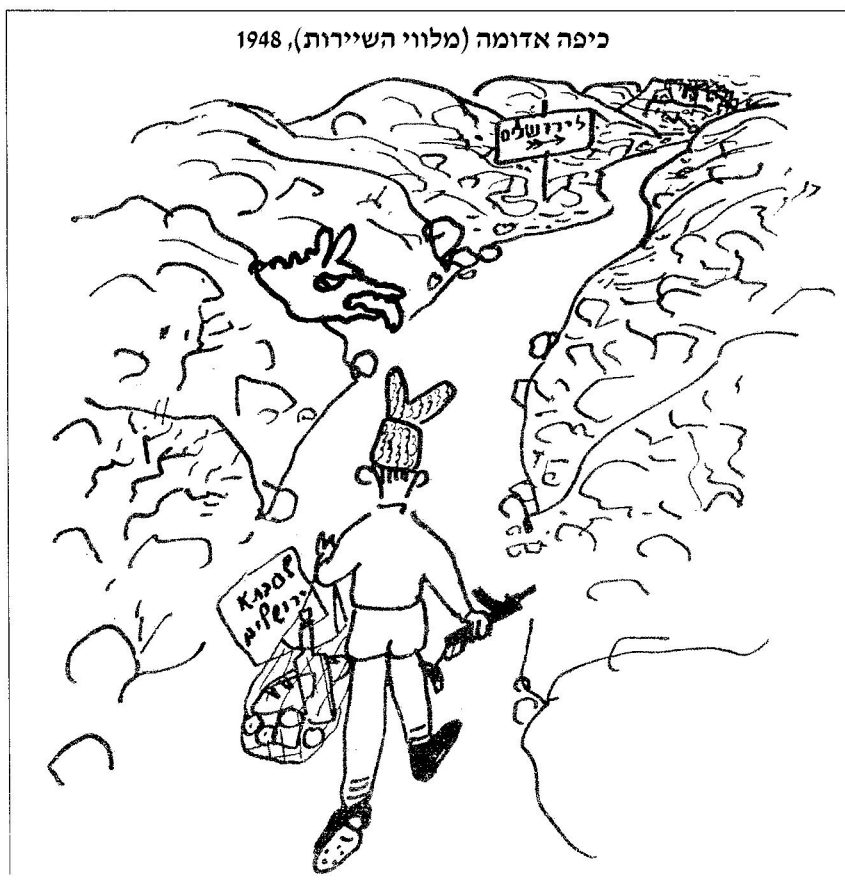
נושא ב — בונים את מדינת ישראל במזרח התיכון

פרק שלישי (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 7-9.

7. מקור — מלחמת העצמאות

א. לפניך קריקטורה של אריה נבון מ-1948, עיין בה וענה על השאלה שאחריה.

(מתוך: ש' שבא [עורך], בקו ובכתב — אריה נבון, עם עובד, 1996, עמ' 128)

הסבר כיצד אחד מן הקשיים של היישוב היהודי בשלב הראשון של מלחמת העצמאות

(30 בנובמבר 1947 - 14 במאי 1948) בא לידי ביטוי בקריקטורה. (12 נקודות)

ב. למרות מצבו הקשה של היישוב היהודי בראשית מלחמת העצמאות, ניצחה ישראל במלחמה.

הסבר את הגורמים לניצחון זה. (13 נקודות)

/המשך בעמוד 7/

8. העברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם

- א. בקרב היסטוריונים יש דעות שונות בנוגע לשיקולים שהשפיעו על ההחלטה של בריטניה להעביר את הדין בשאלת ארץ-ישראל לאו"ם.
יש הטוענים שהחלטה זו הושפעה בעיקר משיקולים הנוגעים למצבה ולמעמדה של בריטניה לאחר מלחמת העולם השנייה.
אחרים טוענים שלמאבק של היישוב היהודי בבריטים היה משקל מכריע בהחלטה זו.
הצג את עמדתך בעניין זה, ונמק אותה. בתשובתך התבסס על עובדות היסטוריות.
(13 נקודות)
- ב. הצג את עיקרי התוכן של החלטת האו"ם שהתקבלה בכ"ט בנובמבר 1947.
הסבר קושי אחד הנובע מתוכן ההחלטה, מנקודת המבט של היישוב היהודי.
(12 נקודות)

9. הקמת המדינה והקמת צה"ל

- א. הסבר שני שיקולים של דוד בן גוריון להכריז על הקמת המדינה ביום ה' באייר תש"ח (14 במאי 1948), ושני שיקולים לדחיית הכרזה זו למועד מאוחר יותר. (15 נקודות)
- ב. מה היו המניעים של בן גוריון בהחלטתו לפרק את האצ"ל ואת הלח"י ואת מטה הפלמ"ח? מה היו ההשפעות של צעדים אלה? (10 נקודות)

פרק רביעי (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 10-12.

10. מקור – תהליך הדה־קולוניזציה

- א.** מהו תהליך הדה־קולוניזציה? הסבר שני גורמים שהביאו לתהליך זה. (10 נקודות)
- ב.** הסבר שני גורמים שהשפיעו על היחס אל היהודים בארצות האסלאם, ובאים לידי ביטוי

בקטע שלפניך.

על פי מה שלמדת, הצג דרך תגובה אחת של היהודים ליחס זה. (15 נקודות)

שני תהליכים מרכזיים מאפיינים את העולם הערבי בשנים אלה [שנות ה־40 עד אמצע שנות ה־60 של המאה ה־20]: האחד הוא תהליך הדה־קולוניזציה, והשני הוא התגברות המגמות שחידשו מסורות של אחדות כלל ערבית מתקופת הח'ליפים והכיבושים הגדולים של האסלאם בימי הביניים. משמעותן הפוליטית המידית של מגמות אלה הייתה איחוד הכוחות הערביים למאבק נגד הישות הציונית באופן ישיר, ונגד המערב באופן עקיף.

שני התהליכים האלה היו קשורים קשר ישיר בהתפתחויות הפנימיות בכל אחת מן המדינות, שעיקרן השלטת צביון ערבי במדינה והתנערות מההשפעות של הקולוניאליזם. תהליכים אלה החלו עוד קודם להקמתה של מדינת ישראל אך קיבלו משנה תאוצה לאחר הקמתה.

(מעובד על פי ח' סעדון [עורך], בגלוי ובסתר – העליות הגדולות מארצות האסלאם (1948-1967), יד בן־צבי, תש"ס, עמ' 14)

11. עלייה וקליטה בשנות ה־50 וה־60

- א.** הצג שני קשיים שעמדו לפני מדינת ישראל בעקבות העלייה הגדולה של שנות ה־50, והסבר את תרומתה של עלייה זו למדינת ישראל בשני תחומים. (15 נקודות)
- ב.** הצג את אירועי ואדי סאליב, והסבר את השפעתם על החברה בישראל. (10 נקודות)

12. תפיסת ה"רב תרבותיות"

- א.** הסבר שלושה גורמים למעבר מתפיסת "כור ההיתוך" לתפיסת ה"רב תרבותיות": גורם אחד שקשור לתהליכים שהתרחשו בעולם, ושני גורמים הקשורים לתהליכים שהתרחשו במדינת ישראל. (17 נקודות)
- ב.** הסבר מהי תפיסת ה"רב תרבותיות", והצג שני ביטויים מתחומים שונים למימוש של תפיסה זו במדינת ישראל. (8 נקודות)

בהצלחה!